

יאנוש קורצ'אק שני מכתבים

וארשה, 17.2.35

אדוני היקר ובניו הקטן והחמוד! ¹

ייתכן שדווקא משום כך דחיתי כתיבת המכתב, מכיוון שלא ידעתי איזו כותרת לתת. כעת גמלה בי ההכרה, שדווקא כך כפי שאני כותב — אני כותב לשניכם יחד. אף פעם לא שוחחנו בינינו. לא היה פנאי. חיפזון אכזרי — רגע רודף רגע. דיקטטורה של השעון; השיעבוד ללוח הימים. הכפר מאפשר חוויות יסודיות, כנות, — לכן יקר לי עין-חרוד. שעות הלילה השקטות, שעות-המיפגש היקרות במטבח. ² בעיר — המחשבות והרגשות לקויים: חסר להן לב. בעיר מוכרח להיות רע.

וכעת: עלי לכתוב תשעה מכתבים; כל אחד שונה. עליהם להיות מוכנים היום, מכיוון שמחר עניינים אחרים, — זאת היא הסיבה להשהיית המכתב ל"מבפנים". מזמן יודע אני מה חייב להיות תוכנו; חיכיתי לרגע של שקט מוחלט. ואתמול — כעת תהא הטיטסה מונחת לה שבוע, שבועיים, עד שאעתיק.

לא הספקתי לסכם, מה נתנה לי שהייתי בארץ-ישראל. נאלצתי לומר, — לא-נעים: לא, לא זאת. — משום שהבעיה היא קשה: עומק של עבר בן 2000 שנה ומחר מסתורי. — האם הייתי כן ברגשותי? לא. נאלצתי לשוות להן דמות לפני שגמלתי. ואתם? — למזלי אף אתם אינכם כנים. דורשים מכם יותר מאשר יכול המאמץ האנושי הגדול ביותר לתת. אתם דורשים מעצמכם יותר מאשר ביכולתו של אדם. נתנו ל"ילד הפלא" כינור וקשת ואומרים לו: גגן כאמן מבוגר, מוגמר. עוד לא; יש לכם הזכות להיות ילדים. עולם תובעני, בלתי נסבל, חסר-מחשבה, חסר-סבלנות. מחליא אתכם בבהילותו חסרת-הסבלנות. העזו לומר: „עוד לא“ — נתנו אדמה, מכונות, כספים — הכל. כינורות ותווים: „גגן“. את צעמו חייב האדם

1. המכתב מופנה לזאב יוסקוביץ (יוסיפון) ובנו בני, שהיה אז ילד קטן. זרובבל גלעד מוסר, שהוא שמע מפי יוסיפון ז"ל, שקשריו עם קורצ'אק היו יחסי ידידות נאמנים. הבן בני היה במרוצת השנים טייס בהיל האוויר ונפטר לפני כשנה ממחלה ממארת. יוסקוביץ-יוסיפון היה באותן שנים חבר קיבוץ גשר; אחר-כך עבר לאשדות-יעקב, אך את רוב ימי השבוע עשה בעין-חרוד, שם ערך את ביטאון הקיבוץ המאוחד „מבפנים“. הוא משך את קורצ'אק לכתובה ב„מבפנים“ וזה פירסם בכתב-העת כמה מאמרים על רשמיו מחיי הארץ, ובמיוחד מביקורו בעין-חרוד. הרשימות פורסמו לאחר-מכן על-ידי „בית לוחמי הגיטאות“ והוצאת הקיבוץ המאוחד (כרך ג' של כתבי קורצ'אק).

2. בקיץ 1934 ביקר קורצ'אק בעין-חרוד ולפי בקשתו עבד במטבח. באותן השנים היו קמים לעבודה בשעה 4 לפנות בוקר. הוא היה מקדים את שאר חבריו ובא ראשון למטבח (ב„שעות הלילה השקטות“). לפי עדות חברה ותיקה אחת, שעבדה אז איתו במטבח, אמר לה אז קורצ'אק שעושה הוא זאת כדי שיוכל לשוחח עם האופה, שהיה רודה את כיכרות הלחם מהתנור באותן השעות הקטנות של הלילה.

להפוך מן היסוד ויחד אתו את אלה שעולם רחוק, חולה, מזוהם משליך בכל טראנספורט.

— אני כבר לא אדרוש בשלומי של „סבא“ זר, — אמר נער תמים ולא הושיט לי ידו. העז להודות בכנות, שהלאו אותו לחיצות היד הזרות והמבטים — בכל פעם בעיניים אחרות. מפריעים לכם; גם שהייתי ומכתבי — מפריעים. אבל אולי כך צריך להיות. מפריים הם את השקט. אולי כך בעצם הוא הנכון.

יודע אני חמשיר יקר. חוזר אני עליו כאשר קשה לי — כאשר ברצוני להיות עם עצמי, עם אבות-אבותי בלבד, עם עברי ועם מותי שלי — לא של מישחו אחר — ועם חיי: „את כל המהומה הזו אני תוחב לתחת“ (בפולנית — משחק מלים) — אנא, תרגמוהו לעברית והכניסוהו למחזור. מה שהיה קורה אתי, — שלוש מלחמות, שתי מהפכות — ורגעים קשים רבים — אֶגְוָאִיזְם בריא, אינסטינקט של שמירה עצמית, שריון נגד התקפות; נחמה כאשר איני רוצה להבין, להסכים ולתת אָמון במישו, ובסוף — דחיית החלטה, ואפילו הצדקה, כאשר אני עומד מול משימה או בעיה שהן למעלה מכוחותי, והמחשבות טרם גמלו. — אל תצחקו; איני יודע אם אימרה זו היא משל איכרים או משל פרחי-רחוב, אבל פיקחית היא ובריאיה. נוסחה של שיווי-משקל ואופטימיזם. זעקה מחוספסת של התפטרות — להיום.

תודות לבביות ליוסף ליכטנבוים על תרגום הסוגיה מאת אסניק. אני שולח לו „Tirteus“. איני מפקפק שיכיר בחשיבותו למען ארץ-ישראל.

נו. ואני אפציר בסטיפאן יאראטש שיבקרם.

אני מנשק את ידו הקטנה של הבן ואת ידו של האב אני לוחץ בחוזקה. דרישות שלום לכולם.

בלבביות

קורצ'אק

26.8.1935

הנכבד והיקר!

קרה אם כן, שמכתבי — אל הים. מזל רע מאיר על קורספונדנציה זו. — ייתכן שזה מאוחר מדי, או מוקדם מדי, ואולי בכלל אין צורך בה? ובכל זאת מצער לנתק את החוט שנקשר. תחושת הלב אומרת, שאחרי שנים יש לשארת השעות רק ערך של מאון החיים תוך ריכוז, ואת זה מצאתי דווקא אצלכם. איני מוטרד בשל לימוד השפה. היעדרת יתן את הבדידות הרצויה, כאשר בוחנים את מה שהיה ומתאמצים לנחש את מה שיהיה. — מתחילים מאורעות יפים; לא זאת שמלחמה, לא זאת שסופה, כנראה שכך דרוש, שאל הארץ המובטחת יש ללכת תוך נדודים במדבר, ברעב, בחטא ובבלבול לשונות.

כיתבו בכנות: או — נאמר — כבר מאוקטובר או ינואר — פעם בחודש — בדואר אוויר. — ומדוע צריך לתרגם זר, איש-מקצוע, ולא אתם, ידידים? — יהיה לי קל יותר.

אני כותב לפי המען הישן, מכיוון שאיני יודע את החדש.

דרישות שלום לבביות ביותר ואיחולים לוויגיה, לכם ולמכרים המשותפים.

קורצ'אק

(מפולנית: ח. רשף)

IN THIS ISSUE

100th Anniversary of Janosh Kortchak's Birth

- **Israel Gutman**, who personally knew J.K. and witnessed the work he did in the Warsaw Ghetto, gives a character sketch of this great educator who remained faithful to his words to the end.
- Two of **Janos Kortchak's** letters to his friend in Kibbutz Ein-Harod, with him his stayed during his visit in Eretz-Israel, give us to understand his poetic and sensitive soul.
- **Joseph Arnon**, of Kibbutz Ein-Hamifratz, who did a great deal to have Kortchak's writings published, also abroad speaks of the nature of his letters.

Testimonials

- **Reuben Ben-Shem**, one of the survivors of the Warsaw Ghetto, kept a very detailed diary there giving many particulars about Jewish life during those years. We print here some parts of this diary.
- **Joshua Büchler**, a member of Kibbutz Lehavot Haviva, was among the children imprisoned at the camp of Buchenwald. He gives evidence on one of the "Blocks" there and on the children therein.
- **Ze'ev Milikovsky**, a member of Kibbutz Eilon, who served in the Red Army and later on was one of the many who spent the years in Soviet Camps and on the roads, has recorded what happened to him. Here we print part of his testimony covering the outbreak of the war between Germany and the U.S.S.R.

Articles

- **Jehuda Tubin**, of Kibbutz Beth Zera, tries to give a summary of Zionist ways from the beginning of the Aliya in the 1880es to our day, and the realisation of Zionism especially after the holocaust as well as on the attitude of contemporary Jewry to Zionism and to the State of Israel.
- **Emil A. Fackenheim**, of Toronto, Canada, one of the outstanding research workers on the holocaust, deals with our existence now, after Aushwitz.
- The well known American-Jewish historian **Leon Dzik** deals with the extermination policy of the Nazis and how far it was influenced by the fact that Jews were also manpower.